

Tilknyttede organisasjoner;

Fjord kommune

Stranda kommune

Sykkylven kommune

Molde, 15. aug. 2024

Dette brevet sendes på vegne av Norges Jeger- og Fiskerforbund Møre og Romsdal, Birdlife Møre og Romsdal, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal, Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal, Sunnmøre Friluftsråd, DNT Romsdal, DNT Sunnmøre, Kristiansund og Nordmøre Turistforening, KFUK-KFUM speiderne, Norges Speiderforbund, Romsdal Kystlag, Molde Kajakklubb og 4 H Møre og Romsdal.

Uttale felles sjøarealplan Fjord, Stranda og Sykkylven kommune

Vi viser til høring av sjøarealplan for Fjord, Stranda og Sykkylven kommune med høringsfrist 15. august 2024.

FNF Møre og Romsdal går sterkt imot forslaget til ny felles sjøarealplan, med mindre det settes krav om at all eventuell fremtidig virksomhet vedrørende oppdrett av fisk vil foregå i lukkede og rømmingssikre løsninger i sjøen. Vi ber om at kommunene tar inn over seg at folk trenger areal til friluftsliv i strandsonen, og innarbeider dette i den interkommunale planen på en helhetlig måte.

FNF er svært positive til en felles sjøarealplan mellom Fjord, Stranda og Sykkylven kommune, selv om vi skulle ønsket at planen omfattet alle kommunene langs fjordsystemet på Sunnmøre. FNF er av ulike årsaker likevel svært kritiske til planforslaget slik det foreligger;

Samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner
moreogromsdal@fnf-nett.no | Fannestrandsvegen 122, 6419 Molde | tlf 46 43 14 27
organisasjonsnummer 916 451 954 | www.fnf-nett.no/moreogromsdal

Felles sjøarealplan beholder alle dagens områder satt av til akvakultur i de tre kommunene, men setter samtidig av areal til åtte nye akvakulturlokaliteter, hvilke vil bety en ca. dobling av oppdrettsaktiviteten i dette fjordområdet i nær fremtid!

Selv om avsetting av areal ikke automatisk medfører at det gis tillatelse til drift av nye oppdrettsanlegg, tilsier all erfaring at avsatte areal på sikt vil bli tatt i bruk til oppdrett.

Kommunen sitter alene med makten over hva arealene i kommunen skal disponeres til. Kommunepolitikerne kan derfor velge å si nei til å bruke areal til oppdrett, både på land og i sjø, uten å grunngi hvorfor når det blir gjort i en sjøarealplan. Uten avsatt oppdrettsareal i sjøarealplanen, samt ved å si nei til dispensasjon, kan ikke fylkeskommunen gi konsesjon til eventuelle søkere. Kommunene er med andre ord de eneste som kan nekte fylkeskommunen å gi konsesjon, og må ta innover seg dette ansvaret. Så, hvis Fjord, Stranda og Sykkylven kommune vil ha mindre oppdrettslaks i elvene sine, må de bruke myndigheten sin ved å ikke sette av areal til oppdrett i sjø, men også på land, da landbasert oppdrett er enormt energi- og arealkrevende, som igjen vil være negativt ift. nedbygging av natur, naturmangfoldet osv.

Politikerne i Fjord, Stranda og Sykkylven, må nå ta innover seg alvoret, og sette en stopper for både utvidelse og nyetableringer av åpne oppdrettsanlegg som truer våre sårbare bestander av villaks og sjøørret. Det er flere gode argumenter mot forslag til plan slik den foreligger, der rømt oppdrettslaks og lakselus er to av de største og viktigste;

✓ **Rømt oppdrettslaks**

To tredjedeler av villaksbestandene er påvirket av rømt oppdrettslaks. En tredjedel er klassifisert til å ha moderate til store genetiske endringer. Det rømmer årlig et uvisst, men for stort antall laks. Noen av disse kommer seg opp i elvene og gyter enten seg imellom, eller med villaks. Dette truer villaksenes genetiske integritet, siden oppdrettslaksen er et «husdyr» som er avlet for helt andre egenskaper enn det som kan være nødvendig i naturen. Innkryssing av oppdrettslaks kan derfor redusere villaksens evne til å håndtere forholdene i den elven den lever som ung, skal gyte i som voksen, og også i havet den skal vokse opp i. Dette kan gi redusert smoltproduksjon og bidra ytterlig til redusert innsig av villaks.

✓ **Lakselus**

Mengden lakselus som følge av den kraftige veksten i oppdrettsnæringa har nå blitt så stor at vi ser negative effekter på mange bestander av villaks og sjøørret i områder med mye lakseoppdrett. Selv om det varierer mellom regioner, er det utvilsomt at mange bestander av villaks, særlig i Vest-Norge,

over mange år har blitt sterkt påvirket av lakselus.

Både lakselus og rømt oppdrettslaks er allerede en sterk trussel for laks og sjøørret i elvene i Fjord, Stranda og Sykkylven kommune, og alle norske lakseforskere er enig i at lakselus og rømt oppdrettslaks er de største truslene mot villaks og sjøørret i våre anadrome vassdrag.

Villaksen har alltid betydd mye for folk langs vassdragene. Den har gitt mat på bordet, inntekter til elveeierne, skapt store verdier for lokalsamfunnene, samt gitt sportsfiskerne gode opplevelser. MEN, på bare noen få tiår har oppdrettsnæringen endret situasjonen fullstendig, der følgene er at villaksen er rødlistet, og sjøørreten er sterkt truet langs store deler av kysten vår. I møre og Romsdal er det f.eks. bare to steder sjøørreten har grønt lys på trafikklys systemet for sjøørreten (Smøla og Eide i Hustadvika)

Laksestammene i Norddalselva og Eidsdalselva (Fjord kommune) har f.eks. havnet i genbank i et desperat forsøk på å redde de fra utryddelse. Valldøla, har vært stengt for fiske siden 2020, og flere andre bestander langs Storfjorden er i dårlig tilstand: <https://www.vitenskapsradet.no/VurderingAvEnkeltbestander/>).

I 2023 ble fisket i mange store og viktige lakseelver stanset mindre enn én måned inn i sesongen, fordi en antok at innsiget var mer enn halvert sammenlignet med et svært dårlig 2022. I 2024 ble laksefisket stengt på bare et par dagers varsel tre uker inn i sesongen, i stedet for å vente på midtsesongevalueringen i juli. Påvirkning fra lakseoppdrett i åpne anlegg er en av de sterkeste driverne i denne negative utviklingen. Sjøørreten har ikke fått like mye oppmerksomhet som laksen, men den er om mulig enda mer utsatt.

Elveeierlagene gjør det de kan for å redde både villaks og sjøørret, men kjemper en maktesløs kamp overfor de to største truslene; lakselus og rømt oppdrettsfisk.

Det er allerede tett med åpne oppdrettsanlegg i fjordene på Sunnmøre. I hver merd er det tonnevis med oppdrettsfisk, som er et festmåltid for lakselusa. Næringen bruker enorme summer på avlusing, men klarer ikke å hindre at millioner av luselarver spres fra oppdrettsanleggene.

Trafikklyssystemet var ment å hindre at næringen får for stor påvirkning på villaks, men i en rapport bestilt av regjeringen (*Rapport om hvordan Trafikklyssystemet påvirker arbeidet med å oppnå målene satt i Kvalitetsnorm for villaks*: www.regjeringen.no) ble det nylig slått fast at dette systemet styrer laksestammene mot dårligere og dårligere tilstand, stikk i strid med Naturmangfoldloven og Kvalitetsnorm for villaks.

Rapporten konkluderer med at "grønt lys" (under 10 % dødelighet pga. lakselus) er nødvendig for å redde villaksen, men på Sunnmøre har det vært gult eller rødt lys (2020) helt siden trafikklyssystemets start i 2017.

Med gult lys tillater vi at i gjennomsnitt 10-30 % av laksesmolten i regionen dør av lakselus. Men i enkelte elver, spesielt i Storfjorden, er dødeligheten langt høyere – flere over 50 %! Vi stiller oss spørsmål om hvorfor, og det enkle svaret er fordi laksesmolt fra elver i indre fjordstrøk må vandre forbi en lang rekke åpne oppdrettsanlegg (“lusefabrikker”) før de når det åpne havet.

Det er altså i dette trusselbildet for villaks og sjøørret, at flere oppdrettsselskaper søker om nye, eller utvidelse av eksisterende oppdrettsanlegg på Sunnmøre. Mattilsynet og Fylkeskommunen – faginstansene som skal vurdere søknadene – feiler gang på gang i sitt samfunnsansvar. Nylig ga de tillatelse til å utvide produksjonen på anlegget Sagelva utenfor Bondalselva, uten at konsekvenser for laksesmolt fra Bondalselva ble nevnt med ett ord! Elveeierlaget fikk heller ikke muligheten til å gi innspill eller uttale seg. Det er derfor svært uheldig og alvorlig at kommunene setter av nye arealer til akvakultur i den nye sjøarealplanen, når vi ikke kan stole på at faginstansene tar gode og riktige beslutninger i tråd med naturmangfoldloven, kvalitetsnormen for villaks, samt diverse forskningsresultater. Eneste måten å unngå nye konsesjoner på, er derfor at kommunene ikke setter av areal til oppdrett i sjø og på land i sjøarealplanen, noe vi sterkt oppfordrer kommunene til!

Den foreslåtte sjøarealplanen mangler uansett, slik vi ser det, en helhetlig konsekvensutredning, der konsekvenser for villaks og sjøørret hensyntas. Vi ber om at dette blir gjort.

Planen nevner elvemunninger med anadrome vassdrag, men verdiene av lakse- og sjøørret bestandene beskrives ikke. Dette være seg både naturverdiene/biomangfoldet, de store næringsinteressene knyttet til fisketurisme, samt verdien for lokalsamfunnet rundt de anadrome vassdragene.

Konsekvensutredningen konkluderer med at den nye sjøarealplanen ikke har betydelige negative konsekvenser, noe som er grundig feil, ettersom villaks og sjøørret ikke er hensyntatt.

✓ **Sjøarealplanens konsekvensutredning vurderer ikke konsekvensene for vannforekomster i ferskvann**

Konsekvensutredningen vurderer kun konsekvenser for berørte vannforekomster i sjø/fjordområder, og ikke i elver og innsjøer. Dette fordi *Vannforskriften* (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446>) krever at Norge jobber for «God» eller bedre miljøtilstand i hver enkelt vannforekomst. Elver og innsjøer er også vannforekomster i dette systemet, og de fleste lakseelver i de tre kommunene er i dårlig miljøtilstand fordi bestandene av laks og sjøørret sliter. Uten sunne bestander av laks og sjøørret, kan elvene ikke oppnå god miljøtilstand. Økt oppdrettsaktivitet i

fjorden, med økt mengde lakselus og rømming av oppdrettsfisk, vil derfor åpenbart forringe miljøtilstanden i de mange anadrome elvene i kommunene. På toppen av dette vil økt dødelighet av laks medføre at elvene ikke kommer til å innfri den lovfestede *Kvalitetsnorm for villaks* (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-09-20-1109>). Sjøarealplanen motstrider dermed to lovverk som er ment å beskytte norsk natur og naturmangfold, uten at dette er nevnt eller vurdert i planprosessen.

✓ **Lukkede anlegg**

Hovedårsaken til at oppdrettsnæringen har for stor negativ påvirkning både på miljø og de ville anadrome fiskene, er produksjonsformen med åpne merder. Det står til enhver tid ca. 450 millioner oppdrettslaks som oppformerer og sprer smittestoffer langs norskekysten, og der avfallsstoffer og giftstoffer slippes direkte ut i fjordene.

Eneste måten å få bukt med sykdomsspredning, rømminger og overføring av lakselus fra tam til vill fisk, er at oppdrettsnæringen går over til lukket teknologi. Slik teknologi utprøves allerede mange steder i landet, og flere næringsaktører har flere ganger bedt politikerne om insentiver til å velge lukkede anlegg fremfor åpne merder.

FNF mener derfor at all videre vekst i næringen, både nye anlegg og utvidelse av eksisterende, må og bør skje med bruk av lukket teknologi. I tillegg må det kreves en overgang til lukkede løsninger for alle eksisterende oppdrettsanlegg innen 2030.

Dette bør gjøres

På 70-tallet var utslipp fra den landbaserte industrien en stor belastning som medførte ødelagt natur og helsefare for befolkningen. Til slutt var det så ille at politikerne tok grep og fikk avsluttet dette mørke kapittelet i industriens historie. Det skjedde fordi modige politikere stilte strenge krav og benyttet de virkemidler de hadde, nemlig lovverk og politiske føringer.

Det er det samme vi ber om nå, men denne gangen gjelder det å stanse de negative miljøeffektene fra eksisterende fiskeoppdrett og forhindre at miljøskade oppstår ved etablering av ny oppdrettsvirksomhet.

✓ **Miljøpolitiske føringer og krav**

Dersom vi ønsker at den ville atlantiske laksen, sjøørreten og kysttorsken skal overleve i framtiden, er vi avhengige av gode miljøpolitiske føringer for næringen. Vi trenger modige kommuner og lokalpolitikere som setter på bremsen når industrien påfører miljøet og fisken store belastninger, og nasjonalt rammeverk og lovgivning som setter strenge miljøkrav. Overgangen

fra tradisjonelle åpne merder til lukket teknologi er den åpenbare løsningen, og det må skje raskt.

✓ **Unngå for stor belastning på enkeltområder**

Fylkene må, gjerne i samarbeid med statsforvalteren, lage regionale planer for sjøområdene slik at ikke den samlede belastningen fra oppdrettsnæringen blir for stor i enkeltområder.

Annet som bør gjøres

✓ **Krav om miljømessig bærekraftig drift i oppdrettsnæringen**

Oppdrettsindustrien har for stort miljøavtrykk og vekst er ikke forsvarlig innenfor dagens oppdrettsindustri. Det må kraftige, miljøforbedrende tiltak på plass før vekst er akseptabelt.

Én løsning er å innføre «Miljøfleksibilitetsordningen», som Havbruksutvalget har foreslått. Miljøfleksibilitetsordningen er en ordning der oppdrettsselskaper kan få tillatelse til økt kapasitet ved å veksle inn eksisterende, ordinære konsesjoner i flere konsesjoner som oppfyller særskilte miljøkrav.

Det vil over tid bidra til å redusere, og i beste fall eliminere, lakselusutfordringen og dermed løse den største utfordringen for både oppdrettsindustrien og de ville laksefiskene. En slik løsning vil også gi positive tilleggseffekter som redusert bruk av rensefisk, redusert behov for behandling mot lus, bedre beskyttelse mot maneter og alger, bedre fiskevelferd, økt rømmingssikkerhet og mulighet for oppsamling av avfallsstoffer.

✓ **Nasjonale lakseelver og -fjorder**

Villaksens behov må i større grad ivaretas i de nasjonale laksevasdragene og -fjordene.

✓ **Forbedre trafikklyssystemet**

Trafikklyssystemet som styringsverktøy for vekst, må oppgraderes og forbedres.

Trafikklyssystemet er innført for å regulere mengden oppdrettslaks langs kysten, og hensikten er å gi en forutsigbar og bærekraftig vekst i oppdrett innenfor 13 definerte produksjonsområder.

Ordningen trenger vesentlige forbedringer hvis den skal videreføres.

Grenseverdien for akseptabel dødelighet for vill laksesmolt er alt for høy, og bidrar til at målet i «Kvalitetsnormen for villaks» ikke nås i flere bestander.

Det må i tillegg innføres en indikator for lakseluspåvirkning på sjørret i

trafikklyssystemet. Innføring av lusepåvirkning på sjøørret som indikator er helt nødvendig for å redusere belastningen på denne arten.

Kysttorsk vs. oppdrettsnæring

Bakgrunn for FNF sitt engasjement

Ingen fisk har vært viktigere for Norge enn torsken. Den har gitt grunnlaget for bosettingen langs kysten, og er den vanligste fangsten for fritidsfiskerne.

Dessverre har utviklingen i kysttorskbestandene over lang tid vært negativ. Derfor er det behov for å gå varsomt frem med å etablere en næringsvirksomhet som kan ha negative effekter på bestandene av torsk.

Til nå har det vært mest søkelys på de negative effektene av oppdrett av laks, men faktum er at oppdrett av torsk i åpne merder kan utgjøre en vel så alvorlig trussel, og vi ser dessverre et stadig økende antall konsesjonssøknader på oppdrettsanlegg av torsk i fylket vårt.

Derfor truer oppdrettsnæringen kysttorsken

✓ **Genetisk innblanding og sykdom**

En del anlegg for oppdrettstorsk er allerede etablert. Dette er åpne anlegg med fri flyt av vann inn og ut. Torsk kan gyte i merdene (i motsetning til laks), og faren for genetisk innblanding med vill torsk utenfor merdene er overhengende. Det er også utfordringer knyttet til sykdommer og parasitter som kan oppstå i anleggene.

✓ **Ukjente konsekvenser**

Det er lite kunnskap om konsekvenser av torskeoppdrett. Om vi tillater torskeoppdrett å vokse så uhemmet som vi har tillatt med lakseoppdrett, kan konsekvensene bli svært dramatiske for en av våre aller viktigste fiskearter. Torskeoppdrett lanseres i flere kretser som det neste «oppdrettseventyret». Spørsmålet er om norsk natur tåler et nytt, uhemmet «oppdrettseventyr» der det ikke stilles krav om en reell miljømessig bærekraftig drift.

Dette bør gjøres

✓ **Sett på bremsen**

Vi vet for lite om konsekvensene av torskeoppdrett slik det tillates i dag. Det er avgjørende at en tar lærdom fra utviklingen av oppdrettsvirksomhet knyttet til laks, og unngår en situasjon der torskeoppdrett blir en trussel mot den ville

torsken. Myndighetene, hverken politikere eller direktorater, må ikke tillate etablering av flere torskeoppdrett i åpne merder i sjø.

Areal til friluftsliv

Vi leser i planforslaget: «*For Fjord kommune er det totalt 7 områder som er avsatt til friluftsområder; 5 av områdene er tatt inn i planen som nye områder, mens de 2 resterende områdene er områder som er en videreføring av gjeldende plan. (tekst)*

For Stranda kommune er det kun 1 område (FV201) som er avsatt. (tekst) Sykkylven kommune har ikke avsatt områder til friluftsområder i planen. «

Denne ulike handteringen av kommunene når det gjelder tema friluftsliv, stemmer ikke med grunntanken i en interkommunal plan, som er å se naturlig tilgrensende kommuner på lik måte. Topografien i disse kommunene med få løpemeter tilgjengelig strandlinje, tilsier ekstra fokus på å avsette område til allmennheten til rekreasjon/friluftsliv i strandsonen. Dessverre ser vi i større og større grad at nedbyggingen av strandsonen til det beste for private/næringsinteresser, går på bekostning av natur og folks tilgang til sjø og strandsone.

Friluftsliv er ikke tatt med som tema blant temakartene. Dette er ikke greit med tanke på den store samfunnsinteressen og betydningen som det å bevege seg i friluft har for folkehelsen.

Vi ber om at kommunene tar inn over seg at folk også trenger areal til friluftsliv i sjø- og strandsonen, og innarbeider dette i den interkommunale planen. Vi stiller oss sammen med Sunnmøre Friluftsråd disponibel til å finne frem de areal som folk treng til friluftsliv i nedslagsfeltet til planen.

Konklusjon

Med bakgrunn i vårt innspill, går FNF Møre og Romsdal sterkt imot forslaget til ny felles sjøarealplan, med mindre det settes krav om at all eventuell fremtidig virksomhet vedrørende oppdrett av fisk vil foregå i lukkede og rømningssikre løsninger i sjøen. Vi ber om at kommunene tar inn over seg at folk trenger areal til friluftsliv i strandsonen, og innarbeider dette i den interkommunale planen på en helhetlig måte.

Helsing

Forum For Natur og Friluftsliv Møre og Romsdal

Ingbjørn Bredeli

Fylkeskoordinator
FNF Møre og Romsdal

Kopi: Møre og Romsdal fylkeskommune, Statsforvaltar